

Wstęp

Introduction

Prawna dopuszczalność prowadzenia egzekucji sądowej bez konieczności uprzedniego przeprowadzenia sądowego postępowania rozpoznawczego jest przedmiotem coraz szerszego zainteresowania doktrynalnego. Narzucają to głównie potrzeby obrotu gospodarczego wymagające należytej ochrony interesów wierzycieli, którym klasyczne konstrukcje prawa postępowania cywilnego w zakresie relacji pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym przestały odpowiadać ze względu na przewlekłość, uciążliwość i kosztowność postępowania rozpoznawczego. Coraz doskonalsza dokumentacja czynności handlowych, charakterystyczny dla państw demokratycznych wzrost liczby pozasądowych środków i organów ochrony prawnej oraz rozwój tzw. alternatywnych sposobów rozstrzygania sporów cywilnych (ADR – *Alternative Dispute Resolution*) rozbudzają prace badawcze nad współczesnym kształtem tradycyjnej zasady, według której stadium rozpoznawcze postępowania cywilnego stanowi *prius*, a jego stadium egzekucyjne – *posterius*. Wiąże się to niewątpliwie z ciągłym poszukiwaniem sposobów i metod zmierzających do zwiększenia efektywności postępowania cywilnego. Nie ulega wątpliwości, że jest to ciągle problematyka o niezwykle istotnym znaczeniu społecznym i gospodarczym, wiążąca się również z ochroną podstawowych praw i wolności obywatelskich.

Potrzebę ponownego rozważenia zagadnienia dopuszczalności egzekucji sądowej w sprawach cywilnych bez konieczności uprzedniego przeprowadzenia sądowego postępowania rozpoznawczego wywołały w ostatnich latach pozbawienie banków uprawnienia do wystawiania tzw. bankowych tytułów egzekucyjnych w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14.4.2015 r. (P 42/12, OTK-A 2015, Nr 4, poz. 46) oraz ogłoszony w dniu 17.7.2017 r. na stronach internetowych Rządowego Centrum Legislacji projekt ustawy Ministra Rozwoju o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, który przewidywał m.in. zmianę art. 777 § 1 KPC przez poszerzenie listy wymienionych w nim tytułów egzekucyjnych o „notarialny nakaz zapłaty” (art. 2 pkt 8–10 projektu) oraz zmianę ustawy – Prawo notarialne przez przyznanie notariuszom prawa do wydawania takich nakazów (art. 4 projektu); zob. link do projektu: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12287513/katalog/12366041#12366041>.

Ostatecznie propozycje te nie zostały uwzględnione w rządowym projekcie tej ustawy (zob. druk sejmowy Nr 1185) oraz w ustawie z 7.4.2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności (Dz.U. z 2017 r. poz. 933). Jednakże kwestia wprowadzenia do systemu prawa polskiego nowego tytułu egzekucyjnego w postaci „notarialnego nakazu zapłaty” pozostaje ciągle otwarta. Wiąże się to bowiem z ciągłym poszukiwaniem sposobów i metod zmierzających do zwiększenia szybkości i efektywności postępowania cywilnego, mających nie tylko istotne znaczenie społeczne i gospodarcze, ale wpływających także znacząco na ocenę wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych.

Każda propozycja zmierzająca do poszerzenia kręgu pozasądowych tytułów egzekucyjnych wymaga szczegółowej i wielopłaszczyznowej oceny i analizy. Pojawiające się na tym tle problemy prawne są właściwe dla aksjologii prawa procesowego cywilnego, warunkowanej również istotnymi wartościami natury konstytucyjnej.

Zasadniczym celem tego opracowania jest przedstawienie niezbędnych dla potrzeb legislacyjnych teoretycznych podstaw dopuszczalności kreowania pozasądowych tytułów egzekucyjnych, z uwzględnieniem ich kontekstu historycznego, prawnoporównawczego oraz konstytucyjnego. Historyczne uwarunkowania normatywnej kreacji takich tytułów, a także ich funkcjonowania w obrocie prawnym, pozwoli – jak się wydaje – docenić rolę pozasądowych tytułów egzekucyjnych, a w konsekwencji mieć wpływ na właściwe zmiany kształtu obowiązującego w tym zakresie ustawodawstwa. Potrzebom tym zdają się odpowiadać rozważania zawarte w rozdziale I i częściowo w rozdziale IV opracowania. W zakresie uwag o charakterze porównawczym, objętych materiały rozdziałów II–IV, szczególnie istotne i interesujące są uwagi dotyczące pozasądowych tytułów egzekucyjnych w prawie szwajcarskim. Charakterystyczne dla tego prawa i wyjątkowe w państwach europejskich jest bowiem rozwiązanie prawne, przewidujące w zakresie przymusowego dochodzenia świadczeń pieniężnych zasadę, według której postępowanie egzekucyjne stanowi *prius*, a postępowanie rozpoznawcze – *posterius*. W kolejnych trzech rozdziałach opracowania przedstawione zostały najbardziej istotne współcześnie i kontrowersyjne problemy prawne dotyczące tytułów egzekucyjnych w postaci aktów notarialnych. W tym zakresie opracowanie to może służyć pracownikom wymiaru sprawiedliwości i innym praktykom prawa, w tym zwłaszcza notariuszom. Ostatni rozdział pracy poświęcony jest uwarunkowaniom konstytucyjnym możliwości przyznania notariuszom uprawnienia do wydawania nakazów zapłaty. Całość opracowania może być przydatna w pracach legislacyjnych, a także służyć przedstawicielom doktryny, doktorantom i studentom prawa oraz wszystkim osobom zmagającym się z przymusowym dochodzeniem należności.

prof. dr hab. Andrzej Marciniak